

Elevuppgift 4:4

Kampen för kvinnors rösträtt i Sverige

Grundboken s. 89, 110–111

De som organiserade sig för kvinnors rösträtt i Sverige tog intryck från den kamp som suffragetter förde i andra länder, framför allt i Storbritannien.

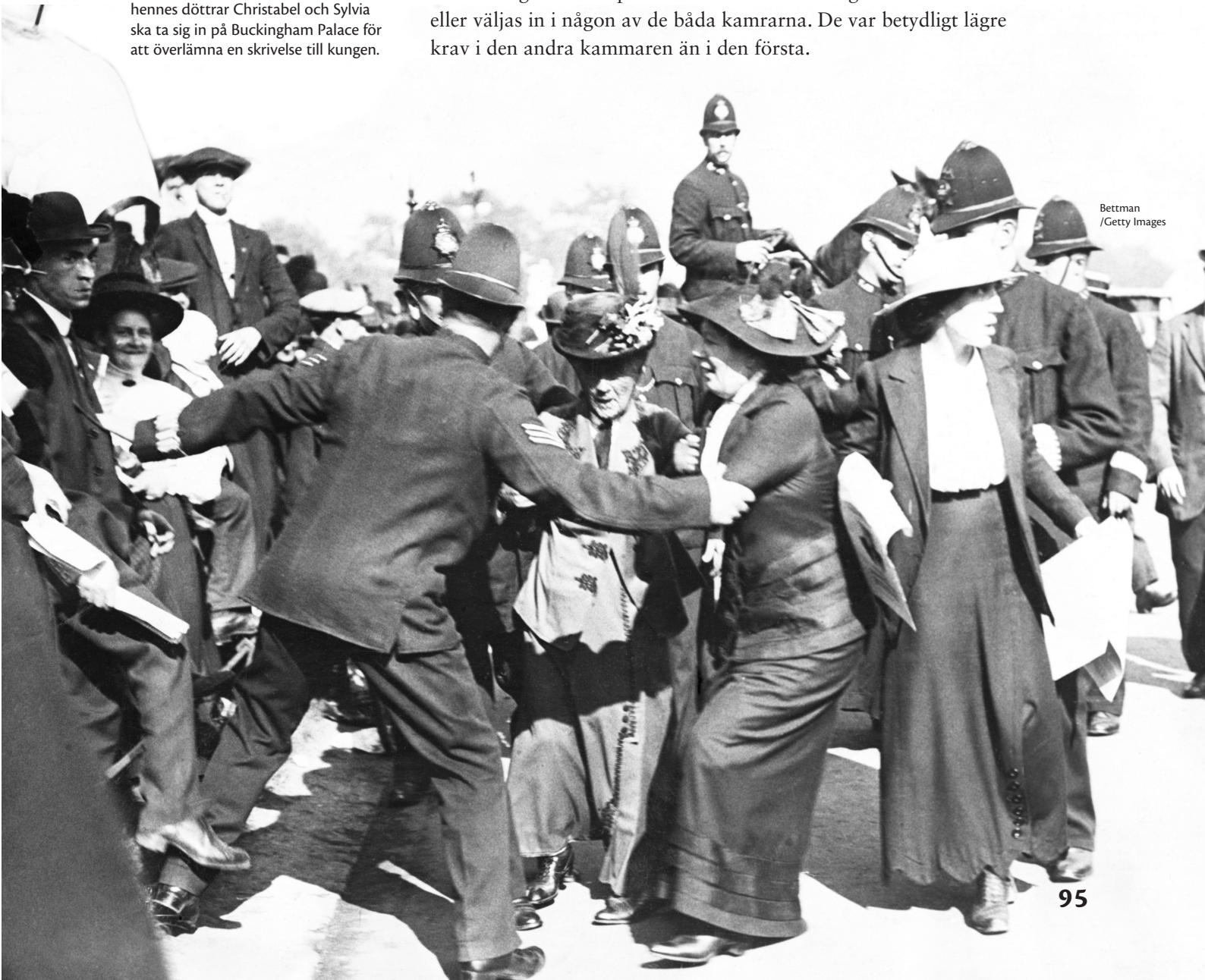
På bilden stoppar Londonpolisen en aktion där Emmeline Pankhurst och hennes döttrar Christabel och Sylvia ska ta sig in på Buckingham Palace för att överlämna en skrivelse till kungen.

Demokratins framväxt är en process som pågått under lång tid. Från slutet av 1700-talet utvecklades politiska system i Nordamerika och Europa som innebar att medborgare ska välja de styrande samt rösta om politikens inriktning. Vid samma tid inleddes också kvinnors kamp för rätten att räknas som medborgare och få möjlighet att rösta.

Inte förrän kvinnorna fick rösträtt i riksdagen kan man säga att Sverige blev en demokrati – en politisk beslutsdemokrati. Över hälften av världens länder räknas idag som demokratier i den meningen.

Från omkring 1850 genomfördes reformer som underlättade för kvinnor att bli mer självständiga i förhållande till män, framför allt handlade det om att ogifta kvinnor blev myndiga. Men fortfarande hade de inte rösträtt i riksdagsvalen.

År 1866 avskaffades ståndsriksdagen och i stället infördes en tvåkammarriksdag och krav på viss inkomst och förmögenhet för att rösta eller väljas in i någon av de båda kamrarna. De var betydligt lägre krav i den andra kammaren än i den första.

Bettman /Getty Images

Den första riksdagsmotionen om rösträtt för kvinnor lades fram i andra kammaren år 1884, men förslaget röstades ner med 53 röster mot 44.

Kampen för kvinnors rösträtt kom i stället framför allt att föras utanför riksdagen. Omkring år 1900 började olika föreningar att aktivt arbeta med rösträttsfrågan. En var *Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt* (LKPR) som bildades 1902 och spred sig över landet med omkring 300 lokalföreningar och som mest 17 000 medlemmar.

I Sverige, liksom i flera andra länder, blev rösträttsfrågan också en fråga om klasstillhörighet och något som ledde till splittring inom rösträttsrörelsen. LKPR tog nämligen ställning för en könsneutral grundlag – att kvinnor skulle ha lika rösträtt och samma villkor som männen hade för att väljas in i riksdagen. Innan rösträtten för män blev allmän, var den beroende av inkomst och förmögenhet. I förlängningen kunde därför LKPR:s ståndpunkt tolkas som att man accepterade ett klass-samhälle, där de som inte uppfyllde inkomst- och förmögenhetskraven uteslöts. Trots att LKPR bildats med stöd från både borgerliga och socialdemokratiska kvinnor, valde särskilt socialdemokratiska kvinnor att ta avstånd från föreningen, eftersom de menade att den inte hade allmän rösträtt som yttersta mål.

Allmän rösträtt för män infördes 1909 och tre år senare lade regeringen fram en proposition om rösträtt för kvinnor. Förslaget fick majoriteten bakom sig i andra kammaren, men röstades ner i första kammaren. Slutligen, i maj 1919, beslutade riksdagen att ”allmän och lika rösträtt för män och kvinnor” skulle gälla i Sverige.

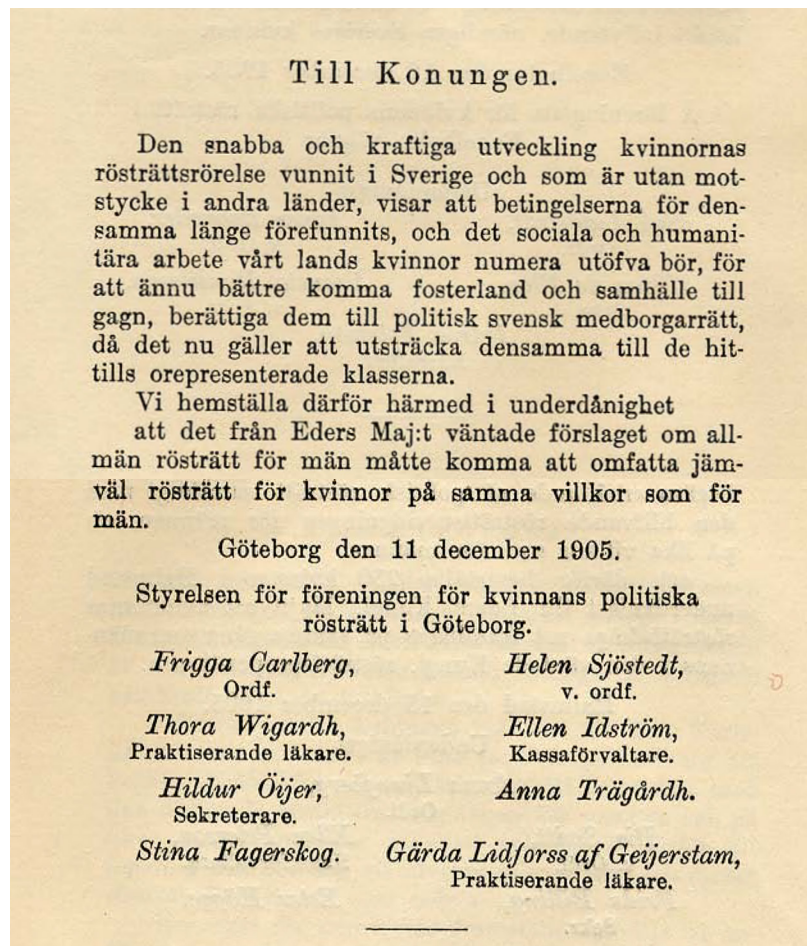
Den allmänna och lika rösträttens införande förändrade inte synen på könsroller i grunden. Kvinnor kom även fortsättningsvis att ses som representanter för sitt kön och förväntades vara intresserade av andra frågor än män, som omsorg och moderskap. Även om normen för människan och medborgaren förblev en man, kom förhållandena mellan män och kvinnor i samhället dock att bli mer jämlika.

Uppgift 1: Från lokalföreningen i Göteborg

Lokalföreningar runt om i Sverige skickade skrivelser till den svenska regeringen om att utvidga rösträtten. När man skrev till regeringen, vände man sig till kungen som då var ordförande i regeringens beslutsfattande sammanträden. Skrivelsen nedan är undertecknad i Göteborg 1905 med *Styrelsen för kvinnans politiska rösträtt*.

Läs skrivelsen och fundera över följande frågor med hjälp av den inledande faktatexten:

- Hur motiverar man i skrivelsen att rösträtten för kvinnor är berättigad?
- Hur handskas författarna till skrivelsen med problemet kring kön och klass som ju delvis splittrade rösträttsrörelsen?

Till regeringen från svenska kvinnor ingifna skrivelser i rösträttsfrågan 1905–1906. Skrifter utgivna av Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt, 1906.

Att fundera över:

- a) Vilka två grupper av kvinnor borde få särskild undervisning i demokratins spelregler enligt Ellen Key? Varför?
- b) Vilken metod förde hon fram som gångbar i arbetet med att sprida demokratin? Är den undervisningsmetoden användbar även i dagens skola?
- c) Vilka tänkte hon i första hand kunde ta på sig uppgiften att sprida kunskapen om demokratin till dessa kvinnor? Varför just dessa kvinnor?

Fördjupning:

Feministiskt initiativ bildades inför riksdagsvalet 2014 i Sverige. Ta reda på mer om deras partiprogram. Vilka likheter och skillnader ser du med deras argumentation och Ellen Keys tal om hur ”*de redan politiskt vakna och insiktsfulla kvinnorna*” skulle agera.

Uppgift 2: Efter rösträttsreformen

När rösträtten väl var införd fanns det fortfarande grupper av kvinnor som inte fullt ut kunde tillägna sig demokratin. Det menade i alla fall Ellen Key, som år 1919 skrev en artikel i januarinumret av tidningen Rösträtt för kvinnor. Rubriken ”Inför medborgaransvaret” syftade på att det behövde göras insatser inför det första val där kvinnor nu skulle delta. Ellen Key argumenterar i artikeln kring en strategi för hur demokratin skulle kunna utvidgas och göras tillgänglig för fler kvinnor.

Läs artikeln och svara sedan på frågorna:

Inför medborgaransvaret.

Ellen Key uttalar sig om önskemålen för vår insats i det politiska livet.

Eder tidning vill veta min mening om kvinnornas närmaste uppgifter sedan de erhållit rösträtt.

Den första uppgiften är att i varje kommun anordna en *sammanhängande upplysningsverksamhet* bland de politiska analfabeterna. Den bör anordnas så, att man hos professor Sven Brisman vid Handelshögskolan anhåller att han *utarbetar grundlinjerna för den undervisning i statskunskap*, som han meddelade i Göteborgs samskola. Denna undervisningsmetod bestod i att gymnasiets lärjungar bildade regering och valde riksdag. Under denna skenbara lek inhämtades så goda insikter i statsmaskineriets gång att denna ungdom — nu mellan tjugu och trettio år — helt visst är den bäst beredda i landet att utöva rösträtten.

Särskilt landsbygdens kvinnor, även de i övrigt bildade, äro i regeln mycket okunniga i dessa frågor. Och om man går till arbetsklassen, är det ytterst få som ens veta skillnad på regering och riksdag eller att den senare består av två kamrar, o. s. v. När prof. Brisman utarbetat dessa riktlinjer, böra *kvinnorna* i varje kommun skaffa någon kvinna, som under en viss tid i någon offentlig lokal samlar dem för sådana kurser, där de på ett *levande* sätt kunna tillägna sig den annars torra och lätt glömda statskunskapen. Bland lärarinnor, godsägar- och prästfruar eller deras hemmadöttrar torde i de flesta fall någon finnas, som kan åta sig detta värv och samtidigt ge en kraftig väckelse åt kvinnornas ansvarskänsla inför de politiska plikterna. I de fall, där inom kommunen ingen lämplig person finnes, äro de nämnda fruarna

säkert villiga att som gäst under någon tid hysa en sådan politisk lärarinna från någon annan ort. Som årstid vore nog lämpligast under den *tidiga våren*, då utarbetet ännu ej börjat och mörkret på vägarna ej längre hindrar. Söndag e. m. är lämpligaste veckotiden.

Hela artikeln finns att läsa här:

http://www.ub.gu.se/kvinn/digtid/04/1919/01/rfkv1919_01_01_04.pdf

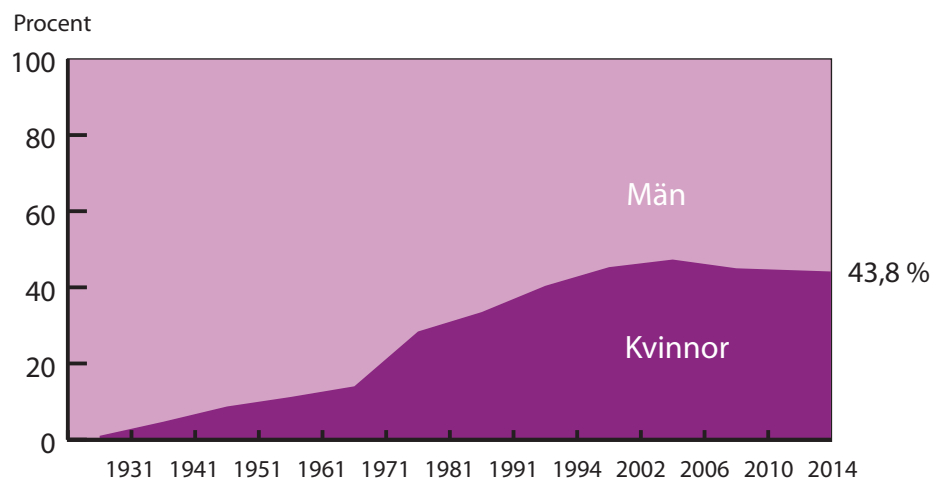
Uppgift 3: Kvinnor och män och i riksdagen

1921 valdes fem kvinnor in i Sveriges riksdag. De var Kerstin Hesselgren, liberal, som invaldes i första kammaren samt i andra kammaren: Elisabeth Tamm (liberal), Agda Östlund och Nelly Thüring, (socialdemokrater) samt Bertha Wellin (högern).

I första kammaren fortsatte talmannen att tilltala riksdagsledamöterna med "Mina herrar", fast Kerstin Hesselgren var en av dem.

Redan första säsongen kunde de fem pionjärerna debattera flera frågor som var viktiga för kvinnor. De var alla emot förslaget att röstsedlarna till den planerade folkomröstningen om förbud mot rusdrycker skulle märkas så man såg om en man eller kvinna röstat. De drev också alla frågan om att kvinnor skulle kunna söka högre statliga tjänster. I frågor där klass var viktigare än kön följde de sina partier och intog olika ståndpunkter i debatten.

Fördelning mellan kvinnor och män i riksdagen 1921–2014

Källa: NE, SCB, Sveriges riksdag

Studera diagrammet och svara på frågorna.

- Tio år efter att kvinnor fått rösträtt var en procent av riksdagsledamöterna kvinnor. Studera diagrammet och avläs ungefärlig andel kvinnor 1941, 1951, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 och 2014.
- I valen 1991 och 2014 ökade skillnaden mellan andelen män och kvinnor i riksdagen. Ta reda på vilka partier som fick flest platser i riksdagen i de två valen. Fundera också över om det kan finnas någon förklaring till minskningen.
- I texten ovan omnämns de fem första kvinnorna i Sveriges riksdag 1921. Ta reda på mer fakta om dem: utbildningsnivå, yrke/sysselsättning, ålder, civilstånd och familj. Sammanfatta sedan vad du kommit fram till om deras sociala bakgrund, yrkesliv och familjesituation.